

Panasz

Szelíden süt a májusi nap s egy heti eső és hideg idő után jólesik az embernek süttetni magát vele itt a Tiszánál, a kis hajóra várakozván, amely a két part között bonyolítja le az utasforgalmat. Az egyik parton fiatal, sűrű akácerdő húzódik, a másikon hatalmas fűzfák állnak lombjukkal a vízre borulva és ahogy a napnak és a víznek fénye találkozik a koronájukban, az olyan, mintha valami kék lámpával világítanák át őket.

Szemben, a másik oldalon, lovakat vezetnek egy dorongokkal körülkerített tutajra. Széles tomporú, erős lovakat, amelyek hármásával vannak összekötve s most horkannak, nyerítenek, mert nyugtalanítja őket a víz, a csillogás és az egész nagy, bizonytalan idegenség. Némelyik fölvetett fejjel ágaskodik, mintha irtózna lenézni a sárga hullámokra.

Messziről mótór dohogása hallatszik s az emberek találgatják, hogy a hajó közeledik-e vagy valamilyen gyár, malom vagy gépkocsi lármáját hozza a szél a hullámok hátán. Mert türelmetlenek az emberek, az utasok, nagyon várják a kis hajót s nemigen érdeklí őket a tavaszi Tisza üde szépsége. Lehorgasztott fejjel, háttal a napnak fordulva, egy hosszú deszkán ülnek a sárga, agyagos parton és beszélgetnek. Jobbára asszonyok, akik a piacról jönnek vagy mennek egyik partról a másikra.

A deszka végén, egészen közel a vízhez, egy tetejeseen megrakott füleskosár és egy nagy fehér batyu között vékonyka, tőpörödött kis néni üli. Ő beszél, szomszédai meg hallgatják. Mert nagyon eleven kis öregasszony ez. Hangja minduntalan fölcsattan s akkor sovány, görbe háta kiegyenesedik s úgy kapja fel a térdei közé szorított, bekötött szájú nagy férfiernyőt és löki csontos kezével a levegőbe, mintha fenyegetne valakit. Amikor pedig lejjebb száll a hangja s egészen közel húzódik egy zöldkendős fiatalabb asszony füléhez, mert nem akarja, hogy más is meghallja, amit mond, akkor csak sziszegést hallani fogatlan szájából és apró szemé villog haragosan.

Van egy kis háza s elakarták venni tőle a szoba-konyhás lakását, abban a kis házban, mivel ő nincsen odahaza. Hanem ő megmondta ám a magát. Ő nem hagyta magát. Akkor ő inkább fölgyújtja, hadd vesszen el az is, hiszen az életben úgy sincs neki már semmije és senkije.

— Hát hol van akkor maga, néni, ha nincsen soha odahaza? — kérdi a zöldkendős menyecske jóságos szánakozással.

— Most a belegrádi fiamtól gyűvök és megyek ide a lányomhoz Gunarasra. Négy hónapig vótam a fiamnál. Tovább már nem bírtam...

A zöldkendős menyecske csupa meglepődés, csupa kíváncsiság. De az öreg asszonyt nem kell kérdezni, biztatni, beszél az magától.

— Tudja, az én fiam az egy olyan áldott, jó gyerek vót, amíg meg nem házasodott, de most úgy megváltozott, mintha nem az én fiam lett

vóna. Mintha kicserélték vóna. Nincs annak otthon egy szava se. Anyyira az asszony uralma alá került. Mondom neki: mért nem veszték rendes bútort magatoknak, mivel a mótorgyárba sok pénzt keres. Azt mondja: miből vegyünk, mama, lássa, hogy elmén a pénz. Persze, hogy elmén, mondom, ha az Annus drága harisnyákra költi, ha kosztimot varrat magának, ha moziba jártok majd minden másnap este. Mért hagyod úgy flancolni? Kinek öltözködik, ha neked úgy is jó volna? Nem esoda, hogy nincs szép, rendes bútorotok, hogy ez az ócska vacak is jó, amit az Annus rokonai adtak össze. De hiába beszéltem én, hiába mondtam a fiának: ne hadd az Annust gazdálkodni, hisz látod, hogy nem arra való. Te vagy az ember, te vagy a férfi, üss az asztalra, majd meglátod akkor, hogy úgy tesz, ahogy te akarod, ahogy te parancsolod.

— Mit gondol, mit felelt erre? Aszmongya: a mama már nem erre a világra való. Szóval, dögöljek meg, ha nem tetszik, ahogy élnek. Pusztítsam el magam akkor. Hát énnekem nincs is más választásom. Éppen most akasztotta föl magát Belegrádban is egy öregasszony, pedig négy fia vót...

Nagyon felizgatta magát a néni. Egyik kezével hevesen rángatja azt az ormóttan esernyőt, másik kezében feketeszegélyes zsebkendőt szorongat, azzal törölgeti szaporán az arcát. Nem sír, ráncos arcából villámokat szór a szikkadt szemé.

— Majd a lányánál jobb dolga lesz, — vigasztalja a menyecske. — A lányok mindég anyásabbak, jobb szívűek, mint a fiúk. Tudom magamról. A két bátyám, amikor megnősült, csak vasárnap gyűtt haza pár percre, épphogy a neve legyen, hogy otthon vótak. Én meg mindennap hazaszaladtam, vittem neki egy kis tésztát, ezt-azt, ami éppen tanálkozott a háznál. Jaj, szegény, Isten nyugosztalja, nem is vót neki egy panaszos szava soha rám, csak az fájt neki mindég, hogy a fiai olyan nagyon nem törődtek vele.

Az öregasszony néz rá a menyecskére, a kis ráncos, puha csikó-szája meg is mozdul, hogy feleletre nyissa, de valaki elkiáltja magát, hogy jön a hajó, s erre ő csak legyint és cihelődik, szedi össze a motyóját, nehogy valahogy lemaradjon a hajóról. A fene nagy ernyőt átál dugja a kosár fülén s aztán egyik karján a balyu, másikon a kosár, egészen közel megy a sziklás parthoz, a cölöp közelébe, ahol majd kiköt a kis hajó. Forgatja a fejét jobbra, balra, még hátra is néz, hogy jó helyen van-e, nem előzi-e meg valaki, mert vigyázni kell az embernek a mai világban, könnyen eltasztják.

A kis hajó fordul egyet a Tisza közepén. Kicsit a kormányos fordítja, kicsit a víz sodra, mótortja elhallgatott, de dohogva megszólal újra, amikor a part felé igyekszik. Odabenn is türelmetlenek az emberek, felállnak s várják, hogy partra tehessék a lábukat, hogy átadják a helyüket a kívül valóknak, hadd utazzanak most már azok.

A fiatalabbja, persze, mind előre tolakszik a hajó nyitott felére, mert ott jól melegít a napsugár s finoman legyezi a szél az ember arcát. Az öregebbek a hajó fából ácsolt teteje alá húzódnak. Az öregasszony is ide vonul erre a biztonságosabb, árnyas helyre s leül a padra. Időbe telik, amíg elhelyezkedik, amíg mindent a maga helyére tesz, a kosarat a lábai alá, a balyut az ölébe, az esernyőt a térdjei közé s előre húzva hátracsúszott fejkendője csücskét, elkészül végre. A hajó már rugaszkodik el a parttól, fenekén ketyogni kezd a víz, ahogy himbálva megindul s lassan búcsúzik a fiatal akácostól és a távolba vesző templomtoronytól.

— Maga azt hiszi, hogy a lányom jobb? — fordul a zöldkendős menyecske felé, aki úgy nézte, hogy újra az öregasszony mellé kerüljön. — Még rosszabb. Az aztán csak az igazi pogány.

— Jaj, ne mondja! Hát ilyen boldogtalan a gyerekeivel?

Az öregasszony szótlanul bólint, hogy hát nagyon boldogtalan ő.

— Mikor az uram meghalt, magához csalt. Mért legyen egyedül a mama, aszmongya, amikor velünk is meglehet. — S az öregasszony most éneklő hangon, száját csücsörítve mutatja, hogy milyen mézédés volt hozzá akkor a lánya. — Majd jó lesz nekünk osztán az a kis szülői ház a tartásáért. Jó, persze, hogy jó, mikor száznyolcvanezer dinárt bármelyik percben megkapok érte. Most is éppen, hogy otthon voltam, kérdi tőlem egy törökbecsei tamburás, eladom-e? Aszmongya ad érte ötvenezer dinárt és eltart, amíg élek. De én nem adom el, majd még meglátom, hogy mire megyek a lányommal.

— Szóval, akkor mégegyszer megpróbálja náluk.

— Mégegyszer utóljára. Mert nekem már az őszön kitelt a kenyerem. Már akkor én megettem náluk a házamat.

— Jaj, hát olyan nagyétű maga? — tréfálkozik a menyecske, mert nem nagyon érti ezt az egész dolgot a házzal, amelyet úgylátszik mégsem adott oda ez a kemény öregasszony a lányának.

— Másfél év alatt megettem. Mert az őszön úgy rámtámadt a lányom akár egy gyilkos. Nem volt már maradásom nála. Hogy én tönkreteszem az ő családi boldogságát, hogy nincs neki egy nyugodt perce miattam.

— Ó, de gonosz teremtés lehet!

— Az. Gonosz. Hogy kire ilyen, én nem tudom. És az onokám, a Pisti. Az még tüle is rosszabb. Az csak azt nézte, hogyan tudna fölmérgecsíteni. Ebéd után, mikor kicsit ledültem pihenni, elkezdett kiabálni, ordítózni, dalolni, csakhogy ne bírjak elaludni. Rászóltam párszor, az anyjának is mondtam, mért hagyja, hogy ilyen szófogadatlan legyen, de nem használt. Nagyon haszontalan egy kölök. Ha az apjának szótam, az akkor megverte. De sokáig a verés se tartott nála. A véribe van a rossz-szaság. Mikor a vejem rákiált: az anyád megváltóját, és lép feléje, hogy majd megüti, a lányom, mint a sárkány odaszalad és védi. Mondom, az is a baj, hogy te mindent ráhacc. Mit csináljak, aszmongya, üssem agyon? Hiszen az enyim! Mondom, rosszul van nevelve. Én se vertelek benneteket, mégse vótatok ilyenek. Én csak rátok néztem, az is elég vót. A sógorasszonyom mindég mondta: hogyan lehet az, hogy a te gyerekeid olyan jók, csak rájuk néző és mindgyárt elhallgatnak? De én tudtam is nevelni őket.

— Vót nálunk Becsén egy szerb asszony, Pérsza. Az is a lányához került öregkorára és az nagyon kegyetlenül bánt vele. Az ételt is sajnálta tüle, amit megevett és a végin elkergette. De a Pérsza elátkozta, hogy vesse ki a föld, ha eccer meghal, mert ilyen kegyetlen vót az anyjához. S tuggya, öreg korára ennek az asszonynak vagy a Pérsza lányának, sehol se vót nyugovása. Csak bolyongott egyik faluból a másikba, egyik gyerekitül a másikhoz, sehol se köllött. Mondtam is a lányomnak, amikor az őszön olyan csunyán rámtámadt, mondom, vigyázz, nehogy te is olyan átkozott legyél, mint a Pérsza lánya, mert így bánsz anyáddal.

A menyecske összébbhúzza magán a kendőt, mert a szél is erősebben fúj, mivel a kanyarba ért a hajó, de meg is borzongott az elátkozott leány meséjén. Lehajtott fejjel sóhajtja:

— Istenem, mi minden van az életben.

— Tudja, én mindég azt mondom. — folytatja az öregasszony — egy anyának tíz gyerek nem sok, de tíz gyereknek egy anyát nehezére esik eltartani. Akárhova megy, mindenhol útba van. Ha szól nem jó, ha hallgat, az se jó. Pedig az anya mindég csak jót akar a gyerekeinek. Én is próbáltam oktatni a lányomat, hogy mért nem csinálja ezt vagy azt, így vagy amúgy. Mondom, mért tesző olyan kevés hagymát a paprikásba, hiszen akkor nem lehet sűrű a leve. De ő mingyár csapkodni kezd, min-

gyár kiabál, hogy ő már tíz éve asszony, oszt én most akarom útet nevelni. Hát azért vagyok én rossz, mert tanítgatom? Azért köll neki énram kiabálni? Inkább nevelné ő is a saját gyerekit. Mert azért haragudott a legjobban, ha a Pistire szoltam valamit. Dehát arra nehéz nem szólni. Amikor olyan szemtelen és hazudik, meg lop...

— Lop? — csodálkozik a menyecske, hogy felszalad a szemöldöke és távta marad a szája, kilátszik belőle a piros nyelve. — Hát, hány éves, hogy lop?

— Még csak nyolc, de mégis lop. Ha egy kis kalács maradt délről és pár darabot elgyugtam magamnak, ő biztosan megtalálta és ellopta. Mondom az anyjának, mi lesz ebből, ha nagy lesz? Betörő. Aszmongya a lányom, hogyan merek én neki ilyent mondani. Hát ki vagy te, miféle származású? Mán az ember a saját gyerekeinek se mondhassa azt, amitől fél, amit nem szeretne?

— Osztán, mit szól a veje, — kérdi a menyecske, — ha a lánya annyit pöröl magával? Az nem tesz igazságot?

— Á! Az egy nagy mafla ember, az csak nevet. Az csak azt nézi, hogy őneki békessége legyen. Hallom én úket éccaka az ágyban súgdolódzni, mert én sokáig nem birok elaludni, hallom én, hogy a lányom panaszkodik rám. Lássá, ez is! Hát mondja, való az, hogy a saját anyjára panaszkodik, hogy összetart az urával, az édes szülőanyja ellen? Hát való dolog ez? Pedig mi mindent adtam én ennek! Az őszön is, mielőtt ott-hattam úket, hét kila tollat, kicsalt túlem, hogy hát úneki kevés a tolla. Mindent, amit csak lehet, elkért túlem. De adok én magamtul is. Most egy téztaaszúrót viszek neki, mert az övé kilukadt. Mondom, mindenemet odaadtam és most így állok, ni.

Az öregasszony a levegőbe emeli görbe kisujját és úgy mutatja, hogy milyen szegényen, milyen kifosztottan áll ő a világban. Merev tekintettel néz a menyecskére, hogy mit szól hozzá. Az meg szánakozva kérdi:

— Mire is megy akkor maga oda hozzájuk?

— Azt én se tudom. Amikor a fiammal összevesztem, írtam a lányomnak, hogy talán mégis rájuk iratom a házat. Szép, cserepes ház, szobakonyha, kamra, minden, ami köll. Mondom, máma megkapom érte a száznolcvanezer dinárt. No, akkor a vejem mingyárt válaszolt, hogy csak gyűjjön a mama, minálunk mindég jó helyen lesz. Írtam nekik, hogy pünkösöd harmadnapján ott leszek.

— Akkor, szóval, máma várják.

— Várni várnak talán, de elejben nem gyűnnek. Kérdezik is azok, hogyan gyűn a mama. Majd elmék gyalog a Pecesorig, ott meghálok a komaasszonyomnál, osztán, hónap reggel útnak indulok Gunarasra.

— Hát nem sok magának az a rengeteg gyaloglás? Bírják a lábai?

— Ki törődik avval? Meg is halhatok útközbe, agyon is úthetnek, tán még az is vóna a legjobb, ha meghálnék. Akkor legalább elvetném az élet gondját.

A parton most feltűnik a csárda négyszögletes kőépülete. Elfogyott a fűzfator a Tisza szegélyén, piroscserepes házak tünedeznek fel a város széléről, mert fordul a hajó, hogy kikössön. Az utasok szedelődzködnek, az öregasszony is előhúzza kosarát a lábai alól, karjára akasztja és karjára akasztva a batyut is, iparkodik a kijárat felé. A menyecske előre engedi

Amikor kilépnek a partra, egy magas, erős, pirosarcú parasztember jön le a töltésen az öregasszony elé. Amolyan jó harmincasforma ember. Mosolyogva, jókedvű, harsány hangon kiáltja feléjük:

— Gyűjjön, mama, gyűjjön! Mán nyugtalanok a lovak. A sógor kocsián gyűttünk, mer úgy hallotta, hogy a becsei zadrugában kocsiárfot

lehet kapni. Hát, mondom, akkor mindegy, hogy mikor mész, akkor már gyere kedden, vagyis máma, legalább akkor a mamát is elhozhatjuk.

Az öregasszony hátra se fordul, rá se néz többé a menyecskére. Pedig az most szólna hozzá, örvendezne, hogy mégis várták, nem kell gyalognia. Veje elvette tőle a kosarat meg a batyut, betette a szekérfélekbe, aztán visszaszaladt, fölnyalábolta a kis öregasszonyt, mint valami gyereket és beemelte a kocsiba, ráültette a hátsó ülésre.

A menyecske még akkor is egyhelyben állt, amikor megindult velük a kocsi, elől a sógorral és a vővel, a hátsó ülésen pedig az öregasszonnyal, aki úgy ült vékonyka hátával, egyenesen és szigorúan, mintha nem is egy törődött, panaszos szegény kis öregasszony lenne, hanem ki tudja micsoda uraság.

Csak állt a menyecske és nézett a kocogó lovak után, a szekér után, értelmetlenül, csodálkozva nézett és szívéből lassan elszállt a szájalom érzése s már inkább csak mosolyogni tudott a keserű, konok nénikén.